ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਕਲਾ ?

ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਫ਼ੀ ਕਾਵਿ ਦਾ ਆਦਿ ਕਵੀ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਸ਼ਾਇਰ ਬਾਣੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਹੈ। ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਇਸਲਾਮੀ ਮਤ ਦੇ ਪੈਟਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਫੀਆਂ, ਰੰਗ ਵਿਚ ਲਪੇਟੀਆਂ ਜੋ ਕੁਝ ਗਾਈਆਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਫ਼ੀ ਕਾਵਿ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਖਜ਼ਾਨਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸਦਾ ਕਲਾਮ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਤੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਾ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੱਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਪਿਆਰਾ ਪਦਮ, ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਅਟਵਾਲ ਆਦਿ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਲਾਮ ਨੂੰ ਅਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਛਪਿਆ ਜਾ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਸੂਫ਼ੀ ਮਜਲਸਾਂ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਸਭਾ ਤੱਕ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ।

ਡਾ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਹੁਸੈਨ ਜ਼ਾਹਰਾ ਸਰਵੋਤਮ ਕਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਪ੍ਰਿਯ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਜੀਵਨ ਵਿਸਮਟੀਵਣ ਭਾਵੁਕ ਤੇ ਲੌਕਿਕ ਸੀ।"

ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਮਹਾਪੁਰਖ ਦਾ ਵਿਸਟੀ ਅਲੌਕਿਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਵਿ ਕਲਾ ਦੀ ਪਰਤੀ ਹੈ ਨੇੜੇ ਸੀ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਪੁੱਛੇ ਸਾਜ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਫੀ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਕੁਝ ਸਲੋਕ ਵੀ ਲਿਖੇ ਜੋ ਸਾਮਰਤੀ ਨਿਰਖਣਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

"ਸਜਣ ਏਥੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਪਟ ਹੈ,
ਕਰੇ ਨਾ ਪਾਣੀਓਂ ਭੌਣ,
ਦਰਗਾਹ ਜ਼ ਸੀਸਾਰ ਤੂੰ,
ਗੋਸਾ ਪਕੜ ਹੁਸੈਨ

ਕਈ ਕਾਫੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਕਾਂਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਗਤੀ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨੀਰਸਤਾ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ

ਜਿਨਾ ਸਹੁ ਰਜਾਇਆ, ਤਿਨਾ ਨਾਹੀ ਤਉ ਭੇਸ,
ਕਹੇ ਹੁਸੈਨ ਫ਼ਕੀਰ ਸਾਈਂ ਦਾ, ਛੋੜ ਸਗੀਰ ਤੁਗਸ ਦਾ,

ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਕਾਫੀ ਜਾਂ ਬਾਣੀ. (ਨੇ- ਬੀਟਾਂ-ਬੇ- ਲੋਕ), ਆਪ ਬਖ਼ੀਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਸੁਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਸੰਗੀਤ ਆਤਮਕ ਪੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਆਪਣੀ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਗੀਤਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਲੋਕਿਕ ਰੰਗਨ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਫ਼ੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖੋਂ ਨਰੋਈਆਂ ਹਨ

ਨ. ਅਲੰਕਾਰ :=>

ਕਾਵਿ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਕਈ ਆਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਵਿ ਦੀ ਆਤਮਾ ਤੱਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੁਝ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਚੇਚ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ।

=> ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ =>

ਸਾਜਨ ਦੇ ਹੱਥ ਡੋਰ ਅਸਾਡੀ,
ਮੈਂ ਸਾਜਨ ਦੀ ਗੁੱਡੀ।

ਢਾਈ ਦਿਹਾੜੇ ਦਾ ਸ
ਨੀ ਮੈਂ ਕੈਂਹਨੂੰ ਆਖ
ਜੂਨਾਂ ਦੀ ਰੇਤੀ ਲੂੰਆਂ
ਸਾਵਣ.
ਜੱਗਾਂ ਦਾ ਝਾਵਣ ਝਾ
ਨੀ ਮੈਂ ਕੈਂਹਨੂੰ ਜਾਵਾਂ

=> ਉਪਮਾ ਅਲੰਕਾਰ =>

ਕੂੜੀ ਦੁਨੀਆ ਕੂੜ ਪਸਾਰਾ
ਜਿਉ ਮੋਤੀ ਸ਼ਬਨਮ ਦਾ

=> ਅਤਿਕਥਨੀ ਅਲੰਕਾਰ =>

ਹੰਝੂ ਰੋਂਦਾ ਸਭ ਕੋਇ,
ਸਰ ਆਸ਼ਕ ਰੋਏ ਰੱਤ ਨਾਲਿ

ਅੰਦਰ ਤੂੰ ਹੈਂ ਬਾਹਰ ਤੂੰ ਹੈਂ
ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਤੂੰ, ਤੂੰ ਹੈਂ ਤਾਣਾ ਤੂੰ ਹੈਂ ਬਾਣਾ

ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਨ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ 'ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ' ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀ ਹੈ।

ੲ. ਪ੍ਰਤੀਕ :-

ਹਰ ਕਵੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਪੇਕੇ ਸਹੁਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਰਤ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੂਫ਼ੀ ਸਾਧਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦੁਨੀਆ (ਪੇਕੇ ਘਰ) ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੋਲ ਪਤਨੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਅਨੁਸਾਰ

" ਪੇਕੇ ਸਖੀਆਂ ਵਿੱਚੇ ਜਿਨ੍ਹੀਆਂ
ਹੁਕਮ ਸੰਜੋਗੀ ਵਿਛੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ "

" ਪੈ ਇਅੜੇ ਦਿਨ ਚਾਰ ਦਿਹਾੜੇ,
ਗਹਿ ਫੁੱਲ ਛਾਤੀ ਘੱਤਿ ਲੈ,
ਬਾਬਲ ਦੇ ਘਰ ਦਾਜ ਵਿਹੂਣੀ
ਦਸੜ ਵਸੜ ਪੂਣੀ ਵੱਟ ਲੈ "

'ਚਰਖਾ ਕੱਤਣਾ ਆਮ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਸੀ। ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ 'ਚਰਖੇ' ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਰੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਚਰਖਾ ਮੇਰਾ ਰੰਗਲੜਾ, ਰੰਗ ਲਾਲ (ਰਗਾਉ)
ਜੇ ਵਣ ਚਰਖਾ ਤੇਵਣ ਸੂਤੇ
- - - - - - - - - -
ਜੇਵਣ ਚਰਖਾ ਤੇਵਣ ਹੀ,
ਸਾਧਿਆ ਸੋਹਿਆਂ ਸਿਰ ਤੇ ਰੱਖੀ
ਰਾਹੇ ਫ਼ਕੀਰ ਸਾਈਂ ਦਾ
ਦਰ ਦਮ।

Date : / /201

ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤ ਕਥਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀ ਛਾ ਹੈ। ਫਕੀਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਦੇ ਕੇ ਡੂੰਘੀ ਤੋਂ ਡੂੰਘੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਕਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਭੈਰ ਰਾਂਝਣ ਦੀ ਜਾਣ
ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੋਈ ਚੱਲੇ

- - - - - - - - -

ਰਾਂਝਾ ਯਾਰ ਤਬੀਬ ਸੁਣੀ ਦਾ
ਮੈਂ ਤਨ ਦਰਦ ਅਵੱਲੇ

ਮਨਸੂਰ ਨੇ ਅਨ- ਅਲ ਹਕ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾਇਆ ਤੇ ਜਿਸਦੀ ਸਜ਼ਾ ਉਸਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਇਕਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮਨਸੂਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਬੜੇ ਸਹਿਜ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਪਸ਼ਟ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੁਆਰਾ:-

[ਆਖੀ ਸਾਹੀਂ ਕੂਕਦੀ ਮੈਂ ਆਪੇ ਰਾਂਝਣ ਹੋਈ,
ਰਾਂਝਣ ਰਾਂਝਣ ਸਭ ਕੋਈ ਆਖੋ ਹੀਰ ਨਾ ਆਖੋ
ਕੋਈ।] ਖ੍ਰੈਚ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ

ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਜਾਤ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਿੱਤੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਢੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੇ ਸੰਸਾਰ ਲਈ 'ਸਹੁਰਾਣੀ' ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਲਈ ਰਾਤ, ਗੁਰੂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਲਈ ਵੱਲਿਲ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾ ਲਈ 'ਚਾੜ੍ਹਾਂ' ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ 'ਸਖੀਆਂ', ਅ ਮੌਤ ਲਈ ਸਰਕਾੜੀ ਆਦਿ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਿਰਜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ

ਬਿੰਬ :-

ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਜਨ-ਸਧਾਰਨ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਨੁਭਵੀ ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਮਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚਿੱਤਰ ਬਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਾਵਿ ਸਿਰਜਨਾ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸ਼ਬਦ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਜਾਂ ਅਚੇਤ ਰੂਪ ਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਚਿੱਤਰ ਕਾਵਿ ਬਿੰਬ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਬਿੰਬ ਸਿਰਜਨਾ ਕਮਾਲ ਦੇ ਢੰਗ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਸੱਤ ਦਾ ਇਕ ਯਥਾਰਥ ਚਿੱਤਰ ਦਾ ਬਿੰਬ ਖੂਬ ਉਘਾੜਦੀਆਂ ਹਨ।

"ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਥੀਓਸੁ ਮਾਹੀ
ਗਲੀਆਂ ਬਾਬਲ ਵਾਲੀਆਂ,
ਉੱਡ ਭੌਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ,
ਸਣ ਪੱਤਰ ਸਣ ਡਾਲੀਆਂ।"

"ਰਾਂਝਣ ਯਾਰ ਤਬੀਬ ਸੁਣੀਂਦਾ
ਮੈਂ ਤਨ ਦਰਦ ਅਵੱਲੇ"

5 ਭਾਸ਼ਾ :-

ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੇ ਦਮੋਦਰ ਸਮਕਾਲੀ ਸਨ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਦਾ ਅੰਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਗੁਰਮਤਿ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਤੇ ਦਮੋਦਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਫ਼ਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦਮੋਦਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਮੁਲਤਾਨੀ ਤੇ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਹਿੰਦੀ ਤੇ ਮਾਝੀ ਦਾ ਰਲਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਗਭਗ ਚਾਰ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸੰਜੋਗ ਆਤਮਿਕਤਾ ਦੇ ਅਨੇਕ ਚਿੰਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ:-

Date : / /201

“ਰਾਤੀ ਦਰਦ ਦਿਹੇ ਦਰਮਾਂਦੀ
ਸੋਜ਼ੇ ਸੁੱਤੀ ਨੈਂਹੀ ਨੀਂਦ ਨਾ ਆਵੈ

ਨੀ ਸਈਓਂ ਅਸੀਂ ਨੈ
ਜ਼ਿਨ੍ਹਾਂ ਯਾਰ ਸਿੰਗਾਰਾ
ਸੋ ਰਹੀ ਨਾ ਜਾਏ

ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੀਦੀਪ 'ਨੇ' ਪਾੜ੍ਹੇ ਵਿਕਸਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆਂ ਸੀ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਇਸਦਾ ਜ਼ਿਆਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਭਵਿੱਖਤ ਵਿਚ ਲਹਿੰਦੀ ਵਾਲ ਰੂਪ ਆਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਛੋਤਾਸੀ, ਹੋਸੀ, ਖੇਸੀ ਆਦਿ।
ਡਾ. ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ,

“ਲਹਿੰਦੀ ਰੰਗ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਟਕਸਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਕਲਾਸਕੀ ਭਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਊਸ਼ਾ ਦੀ ਲਾਲੀ, ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗੋਰੀ ਭਾਹ ਆਪਣੇ ਦੁੱਧਈਆ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਨਹਾਉਂਦੀਆਂ ਜਾਪੇ। ਸ, ਹ, ਛ, ਹ ਵਰਗ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲਾਵਾਂ ਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਜਿਵੇਂ -

“ਸਾਈਂ ਸਾਈਂ ਕੇਂਦਿਆਂ। ਮਾਂ ਪਿਉ ਕਰੇਂਦਿਆਂ,
ਕੋਈ ਨੇਹੜਾ ਲਾਇਓ। ਵਲ ਪਰ ਕੇਹਾ ਵੇ ਸਾਈਆਂ
ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ----.
”

ਇਕਲੜੀ ਨਿਲਹਾਂ, ਸਿਲਸਾ, ਤੁਸਾਡੇ, ਚਰਖਾ, ਤੈਨਾ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।